

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Erramun Ansa Zinkunegi

*Andoain,
Gipuzkoa
(1928)*

Aurkibidea

Biografia

Andoainen jaio zen Erramun, Antzizu izeneko baserrian. Ama Asteasukoa zuen, baina 13 urte zituela joan zen Andoainera bizitzera. Aita, berriz, andoaindarra zuen. Bost senidetan zaharrena zen bera eta ikasten hasi bazen hasi, gustukoa zuela konturatu zen berehala. 5 urte zituela hasi zen eskolan, La Sallen hurrena, gero Labordenean eta azkenik Donostiako akademia batean ere ibili zen, azken honetara neguan bakarrik joaten bazen ere. Historia eta kondaira izan dira bere benetako afizioak eta asko jardun du horretan.

Zintak

AND-047

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2010-10-28
- **Iraupena:** 70 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider
- **Transkribatzailea(k):** Alkorta Agirrezabala, Jon

AND-048

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2010-10-28
- **Iraupena:** 86 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Errazkin, Aitor

Pasarteak

1. Eskolan Sor Segundarekin

- **Erref:** AND-047/002
- **Iraupena:** 0:01:13. **Hasi:** 00:02:47. **Bukatu:** 00:04:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

<p>5 urte zituela bidali zuten lehenengo aldiz eskolara. Sor Segunda izan zuten han maistra, eta harekin zer ikasi zuten azaltzen du.</p>

Transkripzioa

- Bost urte nituela bialdu ninuen lehendabizi eskolara. Zan haur txikiak ibiltzen ziran eskola. Bost urtetikan ba zazpi-zortzi bitartekoak edo hola. Lekeimea zan, gendun irakaslea, izena Sor Segunda zuena, eta horrekin ba ikasten gendun han ba kontatzen, ikasten gendun batuketak egiten, kenduketak egiten ere bai. Ikasten genduen zerbaite irakurtzen, beste zerbait idazten; gauza haundirik ez. Bostetikan zazpi urte bitartean gauza haundirikan ez, eta zazpi urte zirela.
- Doktiña edo zerbait bai?
- Bai, bai, bai. Este, otoitz aldetikan, garai hartako otoitzak eta dotriña hori oso beharrezkoa izaten zen garai hartan, gehienbat exijitzen ziguna.

2. La Salle eta batxilergoko ikasketak

- **Erref:** AND-047/003
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 00:04:00. **Bukatu:** 00:07:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Fraideak

Laburpena:

7 urte zituela, La Sallera joan zen ikastera. Han 13 urte izan arte ikasten zen. Gerora, ikasten jarraitu nahi izanez gero, batxilergoko ikasketak egiten ziren, baina Donostiara edo Tolosara joan behar izaten zen horretarako.

3. La Salle osteko ikasketak Laborden

- **Erref:** AND-047/004
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:07:10. **Bukatu:** 00:09:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak

Laburpena:

<p>1940 inguruan irten zen La Salletik, eta orduan urte eta erdi pasa zuen aitari laguntzen baserriko lanetan. Bitarte horretan, Laborde anaiek lanbide-eskola sortu zuten. Eskola hartan ibili zen 14-18 urte zituen bitartean. Hura bukatutakoan, Laborde lantegira pasa zen lanera.</p>

Transkripzioa

- Zu handikan aterako ziñan hamalau bat urte bazenitun?
- Bai.
- Ba berrogeita biyan edo.
- Berrogeita batean.
- Batean?
- Bai. Berrogeita bat inguruan edo hola bukatu nuen nik han. Berrogeita

bat, berrogei. Nik uste det berrogei. Berrogei zergatikan gogoratzen naiz ikastetxe hortako, este..., ikasketak egin eta basarriyen nora joanik ez nuelako lanera joateko gutxienez hamalau urte behar ziren eta nik ordun hamabi-hamahiru eskas nituen eta urte t'erdi bat edo gogoratzen naiz aittakin etxean han pasa nuen goldean eta atxurrean ta basarriko lanetan igaro nituen hamalau bitartekoak, eta bitarte hortan Laborde anaiak sortu zuten eskola, burnizko egituratako eskola bat, konparazio batea, nola esango nuke; teknologia aldetikan eo beraiek lantoki, langille bereziak izateagatikan sortu zuen eskola hori ta eskola hori orduan Gipuzkoan zan nibelik onenetakoa zan. Haren berdiña zan Eibarren, "Armería de Eibar" eo deitzen zioena, Eibarren zan beste eskola bat eta eskola hortan hamalautikan hemezortzira beste lau urte egin nituen, lau kursoak, urteko kurtso bat eta hemezortzi urterekin ba, bueno, gero, lantoki hartan bertan lanera. Guk izaten gendun zeaik, bentajikan haundiena zan teoriiaz aparte praktika oso ona izaten genduela nola taillerrak behian zauden eta langilleak ai ziela eta, beraiekin eta hartu-emanak izaten giñuzen eta praktika aldetikan oso ondo irtetzen giñen.

4. Laborden lanean eta Donostiako akademian ikasten

- **Erref:** AND-047/005
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:09:23. **Bukatu:** 00:12:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Labordeko eskola bukatutakoan, ikasten jarraitu nahi zuen. Etxean lan gutxiago zenean, neguan alegia, lantokiko orduetatik kanpo Donostiara joaten zen akademia batera. Han matematikak, teknologia eta marrazketa lineala ikasten zituen gehienbat. Soldadutza iritsi bitartean han aritu zen ikasten. Ez ziren asko akademia hartara joaten zirenak.

5. Aitak hezkuntzari garrantzia ematen zion

- **Erref:** AND-047/006
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:12:05. **Bukatu:** 00:15:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Gurasoek gaztelania gutxi zekiten. Gerra ostean gaztelania zen nagusi Andoainen, eta aitak pena handia zuen gaztelania ez jakiteagatik; horregatik, aitak balioa ematen zion ikasteari.

6. Labordeko eskolako kultur-ekintzak

- **Erref:** AND-047/007
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:15:22. **Bukatu:** 00:17:29
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak
- Aisia » Kultura » Dantza
- Aisia » Kultura » Irakurtzea
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

<p>Laborde lanbide eskolan kultur-ekintza ugari egiten ziren: aldizkari bat, musika-banda, dantzari-taldea...</p>

Transkripzioa

- Labordenean ere iten zien kultura...?
- Dana erderaz.
- Kultura arloko ekitaldi asko?
- Bai, bai.
- Aldizkari bat ere baziñuten?
- Bai, bai. Aldizkari bat bagendun ta hemen dago ta artikulu txiki bat badaukay hor erderaz idatzia ere eta besten bat edo beste aldizkari batian ere bazan, eta bueno, ahal zan, ahal gendun moduan ba saiatzen giñan zeozer aurreratzen beti.
- Eta ba ez dakit, musika bandaik edo holako gauzik izaten zen?
- Bueno, bai. Laborden zan "Coro Laber" deitzen zioena, Larramendi Donostiko Orfeoiko zuzendariordekoa eo zena etortzen zan irakastea eta zan danak gizonetakoak. Gue tartekoak baziren eta geo bertako langilleak, eta abesten ondo ondo ikasi zuten. Gero zan beste talde bat, baita ere mutil gazteakin dantzari, dantzari-talde bat, garai hartako dantzari-mota guztiak irakastea etortzen zan Donostitikan beste hoitako talde hortako zuzendari bat edo, Amunarriz abizenekoa etortzen zan. Eta bai, ondo, bi gauzak ondo egiten ziran eta behin batean Igeldon pelikula bat egin zuen Gipuzkoako Diputaziak. "Mintz Zerrenda" esaten zan, pelikula bat. Atera ziguten kantaldiak eta dantzaldiak eta zeak egiten, ba Gipuzkoa barruan kultura bezela banaketak egitearren. Bai, hori, hori gertatu zan.
- Beitu.

7. Laborden lanean ala gerran soldadu?

- **Erref:** AND-047/008
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:17:29. **Bukatu:** 00:19:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ekonomia gerra garaian

Laburpena:

Laborde oso garrantzitsua izan zen Andoainen. Espainiako enpresa garrantzitsuenetarikoa zen. Lantegian zer erreminta egiten ziren aipatzen du. Gerra garaian, militarren mende egon zen lantegia; Eibar aldetik jende asko etortzen zen Labordera, horrela ez baitzuten gerrara soldadu joan beharrik. Gerra bukatu zenean, baina, ez ziren gehiago etorri.

8. Gerra hasi zenean, eskolan ziren

- **Erref:** AND-047/009
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:19:43. **Bukatu:** 00:21:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Gerra hasi zenean, Erramunek 8 urte zituen. Urte hartan hasi zen La Salle ikastetxean ikasten, eta gerra hasi zen egunean eskolan zer esan zieten gogoan du. Azaroan hasi ziren berriro eskolan.</p>

Transkripzioa

- Erramun ez dakit e gerrakin ya pixka bat sartu geanean...
- Bai.
- Gerra lehertu zanian edo gerra hasi zanian zu non ziñen? Nun harrapatu ziñuzen?
- Bueno aber. Gerra hasi zanian, bai, gerra hasi zanian nik nituen zortzi urte. Urte hartantxe bertan hasi nitzan La Salle ikastetxera. Hilleete batzuk, ez dakit ba nik dozena erdin bat hillabete eo gehienez egin nituen eta gogoratzen naiz gerra deklaratu zan egun-egunian edo bezperan edo zan ekainan heme...; ez ekainean ez, uztaillan hemezortzian, uztaillan hemezortzian. Eta gooratzen naiz goizeko hamarretan zuzendarik, eskolako zuzendarik hitz egin ziguen, ba bueno, gerra bat sortu zala ta gauzak pixka bat endredatu in ziala eta egun batzutan etxean egon behargo gendukeela, eta holakoak. Etxera bidali ziguen. Eta eskola joan gabe, klaro, garai hortan oporrak izaten zian agostuan, ez zan, gaur hainbeste ez baiño agostuan eta uztaillan ere hortxe nunbait izaten zien oporrak eta oporraldi hori dana eskolaa joan gabe igaro genduen eta hurrungo iraila're bai eta azaroa aldera edo hasi giñan berriro eskolan. Urte berean, azaro aldea.

9. Gerra eragin zuten kausak eta pertsonak

- **Erref:** AND-047/011
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:21:56. **Bukatu:** 00:23:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)
- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

<p>1936ko gerra zergatik sortu zen azaltzen du: Espainiako gobernuan ezkerria zen nagusi, eta militarrek estatu-kolpea eman zuten. Hori egiteko, Francok eta Molak sortu zuten armada: Francok Afrikan eta Molak Iruñean.</p>

Transkripzioa

- Erramun, ze izan zan hogeita hamaseiko gerran?
- Bai.

- Zergatik sortu zan?
- Hogeita hamaseiko gerra izan zen, Espaiñi maillan gobernu sozialista zeon nagusi. Sozialista hoik zian republikanoak, komunistak laguntzen zieten. Bazian beste politika mota batzuk'e, anarkistak eta abar. Ezkerraldeko taldeak elkartuta zeon Espainiako gobernua. Eta militarrek ez zauden konforme gobernu horrekin eta esaten dan bezela "golpe de estado" egin zuen. Hori egiteko ba Francok organizatu zuen Afrikan ejerzito bat, guda talde bat eta bestalde, beste buruzagi militar buruzagi batek, Mola izenekoak, Iruñan osatu zuen reketeak eta karlistak eta talde hortako jendeakin beste talde bat.

10. Belabieta mendiko sarraskia

- **Erref:** AND-047/012
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:23:16. **Bukatu:** 00:25:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Francok eta Molak planifikatu zuten estatu-kolpea, horrela, Espainiako agintea lortzeko. Belabieta mendian (Gipuzkoa eta Nafarroa arteko mugan) izan zen lehenengo sarraskia. Gudariek ez zuten gerrarako antolamendu sistematikorik, etxez etxe arma bila joaten ziren. Sarraski hartan hil zen lehenengo pertsona andoaindarra zen.</p>

Transkripzioa

- Eta biak "de acuerdo" zauden, bai Franco eta bai Mola "de acuerdo" zauden biak zean Espainian estatu-golpe bat emateko eta gobernu hori bota eta beak gobernatzen jartzeko. Bueno; hori egiteko ba Molak, esan dedan bezela, Iruñan osatu zuen guda-talde hori ekainaren, este...
- Uztailaren.
- Bai, uztailaren hemezortzian atera zan Iruñatik. Belaxe, hor badao mendi bat, Belabieta izena duena, mendixka bat Gipuzkoa eta Naparron artean muga egiten duena. Salto batean iritsi ziren horrera, zergatikan Naparroan, bera naparrak nola ziren ez zuen oztoporik izan eta hor izan zan lehenbiziko sarraskia. Hor aurre ein zioten hemendikan gudariak, gudarik zian borondatez gerrara, gudarako prest jarri zirenak. Gero, herriko beste zenbait abertzale eta alde hontatikan'e bai. Ezker aldeko jende batzuk ere bazian alde hontatikan. Baina, ezerren organizaziyoik ez zuten, gerra tresnikan'e ez zuten. Baserriz baserri ibili ziren, eskopetak eta zian tresna guztik biltzen. Gure etxetikan ere eskopeta bat eaman zuen. Etortzen ziran, sartzen ziran barrena ta ""aber, eskopeta hori honuntza!", eta "ba, ez dao eskopetaik", eta "ze ez dezuela?". Sartu ta miatzen zittun ta billatzen baldin bazuen bronka galanta bota ta kuestiyoa eskopetak eta kartutxoak eta ahal zituen guztik eraman iten zituzten. Eta hoik zien erabili zituzten armak beste hoiak kontra. Klaro, hoiyekin zer eiñikan ez zeukaten eta ez dakit, bi eo hiru egun ez zuten iraun. Hor izan zen, sarraski horetan izan zen lehendabiziko hilla, guda hortan, hogeita hamaseigarreneko guda hortan lehendabiziko hilla eta bera andoaindarra, andoaindarra zan bera. Eta, bueno, zaurituak'e izan ziren eta hortikan aurrea ba belaxe, belaxe ziren Andoainen, Andoainera belaxe sartu ziren.

11. Gerraren eboluzioaren lekuko etxetik

- **Erref:** AND-047/013
- **Iraupena:** 0:06:11. **Hasi:** 00:25:51. **Bukatu:** 00:32:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Uztailaren 20-25erako, soldadu nazionalak Andoaina iritsi ziren. Buruntzan sortu zen nazionalen eta gorrien arteko frontea. Nazionalak egurra ematen zieten gorriei. Borrokako gorabeherak etxetik ikusten zituen Erramunek. Azkenean, gorriek alde egin zuten Hernaniko Santa Barbarara, nazionalak atzetik zituztela.

12. Borrokako zaurituak eta hildakoak nora?

- **Erref:** AND-047/014
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:32:02. **Bukatu:** 00:33:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Osasun-zentroak

Laburpena:

<p>Buruntzan izandako borrokan hildako eta zauritu asko egon ziren. Zaurituak sendatzeko nora eramaten zituzten azaltzen du. Ospitale haietan nazionalak bakarrik sartzen ziren.</p>

Transkripzioa

- Buruntzan, barkatu Erramun, Buruntzan han izandu zan ba enfrentamendu horretan hildakoak eta izango zian?
- Bai, bai. Hildakoak baziren, zaurituak asko. Egunero ikusten giñuzen Gurutze Gorriko kideak nola jeixten zituzten kamilletan eta, eta hemen Andoaiñen Kale Txiki eo deritzan inguru hortan jarri zuen, este..., holako ospitale edo sendaetxe edo. Han bazan, ospitala deitzen zion hortan bazan zee adiñekoan etxe bat. Orain ere han dago etxe hori eta han ere jarri zituen ohiak eta gaixo zaudenak eta bueno, hor hor erabiltzen zien, eta hillak ekartzen zituztenak beren etxeeta ta bialtzen zituzten eta zaurituak, berriz, sendatu artean eta gerrak eta ekartzen ditun gauzak.
- Han ospital hartan ez dakit, bi bandotako jendia bilduko zen, edo hoi zailla zen?
- Ez, ez. Nazionaletakoak. Besteak ez dakit nola ibiltzen ziren. Besteak, akaso, baten bat edo baino oso gutxi. Besteak larri ikusten zian unean alde egiten zuten, ikusten zuenian ez zakatela ze eiñikan, okerraoko zer bait gertatu baiño lehen alde ein egiten zuten.

13. Gerrako kronika beltza

- **Erref:** AND-047/015
- **Iraupena:** 0:03:21. **Hasi:** 00:33:34. **Bukatu:** 00:36:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Buruntzatik Hernanira, eta handik Donostiara aurreratu ziren nazionalen tropak. Donostiako borroka gogorra izan zen, sarraski handia egon zen. Donostian bazegoen ganadua hiltzeko leku bat, eta hango gurdi bat gauero ekartzen omen zuten hildakoz beteta hilerrira. Hernaniko leku bati "Cuesta de la muerte" deitzen zaio, ziurrenik hor hiltzen zutelako jendea gerran.

14. Gerrako salatarien erantzukizuna

- **Erref:** AND-047/016
- **Iraupena:** 0:02:40. **Hasi:** 00:36:55. **Bukatu:** 00:39:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerran salatariak zeresan handia izan zuten nor hil aukeratzean: karlistek salatzen omen zituzten abertzaleak. Andoainen 17 gizon hil zituzten. Hernanin apaizak ere hil zituzten.

Transkripzioa

- Han garbittu edo afusilatzen zuten jende hori, hori nola aukeratzen zen edo zeinek salatzen zuten bata bestia, nola zan?

- Hoik, hoiyek informaziyua ez dakit nundik izango zuen. Parte bat, parte bat Euskadin ere nahiz gehienbat abertzaleak izan, karlista jende asko zan. Zeatikan abertzaletasuna edo Partidu Nazionalista izan zan, karlismotikan irten zan, atera zan alderdi bat eta karlista hoiyek ezagutzen zituen, zituzten han karlista izan eta abertzaletasunera pasa ziran kideak eta ezagutzen zituzten eta, karo, ezagunak ziran. Ta hoiyek denuntziatzen zituzten. Andoainen ere baziran bat edo beste holako gauzak egiten zituztenak. Klaro, hemen izenikan ez dao esateik.

- Ez, baiño bata bestiak salatutako jende hori, zerrenda azkenean luze xamarra izango zen.

- Bai, bai.

- Andoaingo salatutako pertsonena?

- Bai. Andoainen hamazazpi edo ziren. Bi ziren Urnietakoak edo zirenak eta beste Tolosakon bat edo're bai. Monolitua hor dao jarria, ez dakit ikusiko zendun. Izen guztiekin hor dao jarriya. Eta, baiño Hernanin, Hernanin berrogeitamar eo gehio, asko ziren, Hernanin asko ziren. Baziren apaizak eta, baziren apaiz euskaldunak, apaiz jatorrak. Geroztikan, haiyen historialak eta badauzkat hor nunbaitte zirenak; eta harrapatzen zuen guztiya zeatzen zuen. Ez zan, ez zan ezerren zeik izaten eta gero Andoaindikan horri eskapatzeagatikan igesi joandakoak harrapatzen zituzten hor eta espetxeratu eta. Bueno, hor historia asko dao esan, aipatu ezin leizkenak edo gertatzen zirenak, nik badakixkit bi edo hiru. Hormaren aurrean jarrita hola zaudela salbatutakoak eta, bueno, hoik ikaragarri luze jungo litzateke hoik danak aipatzearren.

15. Gerrako desagertuak eta ezinikusiak

- **Erref:** AND-047/017
- **Iraupena:** 0:04:00. **Hasi:** 00:39:35. **Bukatu:** 00:43:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Etxez etxe joaten ziren fusilatu behar zituzten gizonen bila. Behin Erramunen familiarteko baten bila etorri ziren, baserriko lanetan zebilela; orduetik desagertuta dago, inork ez daki zer egin zioten. Hura bezala, jende asko dago desagertuta. Diru-kontuengatik hildako jende asko egon zen, gerra aurreko ezinikusiak eraginda.

16. Gerra emakumeen ikuspuntutik

- **Erref:** AND-047/018
- **Iraupena:** 0:03:31. **Hasi:** 00:43:35. **Bukatu:** 00:47:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Normalean gizonak bakarrik fusilatzen zituzten. Emakumeei beste era batzuetako zigorrak jartzen zizkieten. Herriko emakume batzuk nola defendatu zituzten azaltzen du.

17. Gerrak zatitu zuena gizatasunak batu

- **Erref:** AND-047/019
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 00:47:06. **Bukatu:** 00:49:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

<p>Karlistak eta nazionalistak zatituta egon ziren gerrarengatik. Frontea Andoaindik pasa ostean, karlistak eta armada ziren nagusi; baina herritarren artean elkarri laguntzen jarraitzen zioten, nahiz eta politikan aurkako bandoetan egon.</p>

Transkripzioa

- Baita ere, baziran hemen garai hartan karlistak zirenak, eta nazionalistak. Klaro, nazionalistak eta karlistak hoik zatituta gelditu zien eta famili berean aitta karlista, semea nazionalista, beste semea ez dakit ze. Dana hola zan. Eta karlistak behin frentea pasa zan ezkerro, karlistak eta militarrek zien hemen nagusi. Eta hoiyek nazionalistak zirenak atzetik zatotzen, zeatikan hiltzailleak, fusilatzen ta ibiltzen zan batailloia atzetikan etortzen zan, atzerago etortzen zan. Hoiyek pasa ta geo iten zituen, hemen, ietten

zittuen zirrizkada guztik. Eta haiyek etorri bitartean, beraiek, este..., karlistak nazionalista zirenak kotxean hartu eta, este.., mugaz beste alde igarotzen zituen, pasatzen zituzten. Ta hoi bertan bat etxetikan ikusi genduen, gure etxean aurrian, Buruntzaldean, zan etxe batekua, etxe bateko jabia zan, bankun lana itten zun eta, este..., hura nazionalista zan batek atzetikan zatoztenak iritsi baiño lehen nunbaite deitu in ziyon eta etxetik ikusi genduen kotxea kamiyoan etxe parian eta artasoro baten tartian korrikan nola kotxean sartu ta eraman zuan.

- Mugaz bestaldera?

- Bai eta holako gauzak asko eitten zixkioen, batai-besteai laundu iten zioen nahiz politika aldetikan izan. Herritarrak zirenak, herritarrak zirenak eiten zituen. Klaro, atzetikan etorri ta hemen gelditu zirenak, bueno, larrutik ordaindu zuen askok; eta horrelako gauza asko ikusten zan. Ba danak bildurrak.

18. Koltxoiak gerrako baletatik babesteko

- **Erref:** AND-047/020
- **Iraupena:** 0:01:05. **Hasi:** 00:49:17. **Bukatu:** 00:50:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Beldurra pasatzen zuten gerran. Oheko koltxoiak leihotik zintzilik jartzen zituzten balatatik babesteko. Baserriko ganaduarentzako lanak ilargitan egiten zituzten.</p>

Transkripzioa

- Etxian egoten giñan gu, egunez ohieko koltxoiak hartu ta leihotan goitikan behera zintzilik jarri ta esaten zuen balan bat eo, kristala puskatuta sartu ezkeo koltxoi hori sekula ez zuela pasatzen, hor indarra galdu iten zula edo, hori esaten zan. Goizian jeikitakoan hartu koltxoiak eta zintzilika jarri lehendabizi. Gabian illuntzen zunean kendu ta ohiera. Eta, klaro, basarrin ganaduak eta haientzako janak eta ekarri in behar ziren eta eguzkietako ordeiz illargitan eiten giñun lanak, illargitan eiten giñun lanak, korrika ta presaka. Pronto-pronto eon ta oaintxe illuntzen zun, ta benga danak; batzuk ganauantzako ekarri, bestiak etxerako bihar zienak ekarri, bestiak esnia eraman, danak hola ibiltzen giñen, hola ibiltzen giñen.

19. Soldaduentzako janaria

- **Erref:** AND-047/021
- **Iraupena:** 0:06:09. **Hasi:** 00:50:22. **Bukatu:** 00:56:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Noizbait soldaduak etorri ziren ganadua kentzera etxera, mendian zeuden soldaduak elikatzeko. Mendira bitan joan ziren Erramunen etxeokak idiarekin eta gurdiarekin soldaduei janaria eta armak eramatera; bidean tiro egiten

zieten eta orduan pasatako estutasunak kontatzen ditu. Astero soldaduentzako janaria eraman behar izaten zuten alondegira.

20. Botoa "sekretua eta librea"...

- **Erref:** AND-047/022
- **Iraupena:** 0:03:06. **Hasi:** 00:56:31. **Bukatu:** 00:59:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Denboraldi bat soldadu nazionalentzako janaria ematen pasa ostean, 2.000 pezetako isuna jarri zieten beraiei eta inguruko baserriei; baserritar karlistei ez, ordea. Garai hartan, botoa ez zen librea: beraiek maizter ziren baserrian, eta nagusiak esaten zien nori bozkatu. Beldur handia zegoen lehen, jende xumeak ez zuen babesik jauntxoan aurrean.

21. Gerrako zertzeladak

- **Erref:** AND-047/023
- **Iraupena:** 0:04:49. **Hasi:** 00:59:37. **Bukatu:** 01:04:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Tiroketak zirenean, denak gorde egiten ziren etxean. Erramunen familiak etxean dolare handiak zituen. Obus batek baserri bat zeharkatu zuen, barruan lehertu gabe. Gorrien hegazkinek bonba txikiak botatzen zituzten eta haiek eragindako kalteak aipatzen ditu.

22. Gerrako bonbak, sirenak eta kanpaiak

- **Erref:** AND-047/025
- **Iraupena:** 0:04:12. **Hasi:** 01:04:49. **Bukatu:** 01:09:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Aitak erreka gaineko zubiaren azpian babesa prestatu zuen, eta han babesten ziren bonbardaketak zirenean. Bonbardaketak zirenean, sirenak jotzen zituzten; Donostian, adibidez. Nazionalak hiri garrantzitsu bat bereganatzen zutenean, Andoainen kanpaiak jotzen zituzten. Apaizen artean denetik zegoen: nazionalen aldekoak, fusilatutakoak, atzerrira alde egindakoak... Frantziara joan zenetako bat Andoaingo erretorea zen; gerora, Ordiziako artzapez egin zuten.

23. Pelayoak eta margaritak

- **Erref:** AND-048/001
- **Iraupena:** 0:04:01. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:04:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Karlisten seme-alabak izaten ziren pelaioak (mutilak) eta margaritak (neskak). Andoaingo Bastero eraikinean biltzen omen ziren. Erramunek gogoan du nola 'Cara al Sol' eta martxa erreala kantatu behar izaten zituzten eskolan, eseri baino lehen.

24. Pelaio izan nahi nuke.

- **Erref:** AND-048/002
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:04:01. **Bukatu:** 00:05:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Erreketeak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Erramun aitari baimena eske joan zen behin, pelaio izateko; karlisten gaztediekin desfilatu eta abar egiteko, alegia. Aita haserretu egin zitzaion.

25. Pelaioen desfileak

- **Erref:** AND-048/003
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:05:23. **Bukatu:** 00:06:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Erreketeak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

Erramunek kontatzen du zein egunetan egin ohi zituzten desfileak karlistek: igande askotan, eta baita egun seinalatueta ere.

26. "Etsaia hor dabil!"

- **Erref:** AND-048/004
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:06:39. **Bukatu:** 00:07:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Andoaingo banda musika jotzen, gazteak dantzan, eta apaiza haserre, "Etsaia hor dabil!" esaka.

27. Misioetan beldurak jota

- **Erref:** AND-048/005
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:07:56. **Bukatu:** 00:09:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Misioak oso gogoan ditu Erramunek. Beldurra muintetaraino sartu nahi izaten zieten elizgizonek herritarrei, eta batzuekin behintzat, lortu egiten zuten euren helburua.

28. Langarika eta Larraintzar

- **Erref:** AND-048/006
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:09:14. **Bukatu:** 00:10:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Langarika eta Larraintzar misiolariak gogoan ditu Erramunek. Larraintzar delakoa taberna zuloetan barrena ibiltzen omen zen jendea elizara bideratu nahian. Ordurako, gutxiengo bat izanagatik, bazen elizaren kontrako jendea.

29. Euskaldun fededun

- **Erref:** AND-048/007
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:10:42. **Bukatu:** 00:12:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Erramun gaztea zen garaian oso elizkoia zen jendea, eta erlijio katolikoaren kontrako lehen jarrerak etorkinengan hasi ziren sumatzen Euskal Herrian. Egun, ordea, gazteri euskalduna elizatik oso urrundua ikusten du Erramunek.

30. Andoaingo historia I

- **Erref:** AND-048/009
- **Iraupena:** 0:03:53. **Hasi:** 00:12:59. **Bukatu:** 00:16:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

XIV. menderako ezagutzen omen zen Andoain. Erramunek Andoain herriaren historia kontatzen du.

31. Andoaingo historia II

- **Erref:** AND-048/010
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:16:52. **Bukatu:** 00:18:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Eliz barrutian hautatzen omen ziren herriko agintariak.

32. Santiago bidea I

- **Erref:** AND-048/011
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:18:53. **Bukatu:** 00:20:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Santiago bidea Andoaindik igarotzen zela eta Gurutze Donearen basiliza eraiki zuten XVI. mendean.

33. Gurutze Donearen basilizako gurutzea

- **Erref:** AND-048/012
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:20:33. **Bukatu:** 00:21:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Gurutze Donearen basilizako gurutzea gotikoa da. Erramunek gurutze gotikoak eta erromanikoak nola bereizi azaltzen du, Jesukristo gurutziltzatua azaltzen denetan, behintzat.

34. Iñigo Arista (Eneko Aritza) II

- **Erref:** AND-048/015
- **Iraupena:** 0:04:04. **Hasi:** 00:25:21. **Bukatu:** 00:29:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Eneko Haritzaren ama afrikarra zen. Musulmanak 800 urtez bizi izan ziren penintsula Iberiarreko hegoaldean, Errege Katolikoek bota zituzten arte.

35. Iñigo Arista (Eneko Aritza) II

- **Erref:** AND-048/016
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:29:25. **Bukatu:** 00:31:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Iñigo Arista izendatu zuten Nafarroako lehendabiziko errege.

36. Nafarroako erreinuaren zatiketa

- **Erref:** AND-048/017
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:31:52. **Bukatu:** 00:34:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

XVI. mendean Nafarroako erreinua zatitu eta handik urte gutxira hasi ziren Nafarroa eta Aragoi eta Castillaren arteko liskarrak.

37. Azelaingo señoritoa

- **Erref:** AND-048/021
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:39:52. **Bukatu:** 00:42:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Azelaingo señoritoa XIX. mendean bizitu zen. Andoain inguruko hainbat lur-sailen jabea, mutilzaharra eta apetatsu amorratua omen zen. "Caballero cubierto" titulu edo graduaren jabe zen.

38. Azelaingo señoritoaren txalekoa

- **Erref:** AND-048/022
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:42:36. **Bukatu:** 00:43:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Baserritarrei sator-larruak erosi zizkien bolada izan omen zuen, haiekin txaleko bat egiteko kapritxoa izan baitzuen, nonbait.

39. Azelaingo señoritoa, zarrastel hutsa

- **Erref:** AND-048/023
- **Iraupena:** 0:00:53. **Hasi:** 00:43:42. **Bukatu:** 00:44:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Dirua erraz xahutzen omen zuen Azelaingo señoritoak, eta bere azken egunak zeharo pobretuta egin omen zituen, miseriakordien etxeren batean.

40. Leal y noble villa de Andoain

- **Erref:** AND-048/024
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:44:35. **Bukatu:** 00:46:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Tolosak eta Donostiak eurentzako nahi omen zuten Andoain. Andoainek, ordea, Felipe III Espainiako erregea medio, herri titulua erdietsi zuen, XVI. mendean.

41. Martin Deunaren eliza

- **Erref:** AND-048/027
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:49:23. **Bukatu:** 00:52:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak
- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

<p>Agustin de Leiza Perura joandako Andoaingo semeak 17.000 peso handi eman zituen herentzian Martin Deunaren eliza egiteko, baina ezin izan zuen bere begiekin ikusi, behin eliza bukatu, eta ikustera zetorrela, Perutik Andoainerako bidean zendu zen eta.</p>

42. Afrikako eta Kubako gerrak

- **Erref:** AND-048/028
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:52:08. **Bukatu:** 00:55:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Felipe II-aren agindupean Espainia lurralde askoren jabe zen munduan

barrena. Baina denborarekin desadostasunak sortu ziren Espainia eta konkistatutako lurraldeetako bizilagunen artean, eta hala piztu ziren Afrikako eta Kubako gerrak, esaterako.

43. Gerra karlistak

- **Erref:** AND-048/029
- **Iraupena:** 0:04:58. **Hasi:** 00:55:01. **Bukatu:** 00:59:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

XIX. mendean izan ziren, nagusiki, gerra karlistak. Espainiako Fernando VIIak garaiko legedia aldatu eta Isabel II-ari erregetza oinordetzan eman zionean piztu ziren haserreen harira sortu ziren.

44. Andoaingo datu demografikoak

- **Erref:** AND-048/031
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 01:01:11. **Bukatu:** 01:02:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Andoaingo datu demografiko batzuk ematen ditu Erramunek, XVI. mendetik hasi eta XX. mende amaiera bitartekoak.

45. 1964ko Andoaingo hainbat datu

- **Erref:** AND-048/032
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 01:02:49. **Bukatu:** 01:04:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Andoaingo biztanleriari eta industriari buruzko hainbat datu ematen ditu Erramunek, 1964. urteko Andoaingo populuari dagozkionak.

46. Andoaingo seme-alaba famatuak

- **Erref:** AND-048/033
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 01:04:39. **Bukatu:** 01:07:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Andoaingo seme-alaba famatuen zerrenda irakurtzen du Erramunek.

47. Laborde anaiak

- **Erref:** AND-048/034
- **Iraupena:** 0:04:21. **Hasi:** 01:07:03. **Bukatu:** 01:11:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Enrike eta Manuel Laborderi sako zor die Andoainek, Erramunen ustez. Enpresa familiar bat martxan jarri zuten eta eskola bat zabaldu. Egun, Martin Ugalde kultur parkea dago Labordetarren enpresaren lokalak zeuden tokian.

48. Euskaraz jantzi

- **Erref:** AND-048/035
- **Iraupena:** 0:00:54. **Hasi:** 01:11:24. **Bukatu:** 01:12:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

Erramunek gurasoen hizkera, etxekoa jaso zuen txikitik. Gerora, euskara batua ikasten hasi zen, eta bere kontura ikasi.

49. Ikastolen Elkartean lanean

- **Erref:** AND-048/036
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 01:12:18. **Bukatu:** 01:13:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Ikastolako idazkaritzan 6 urte inguru jardun zuen Erramun, eta Ikastolen Federazioko kide izan zen. Buruntza aldeko Ikastolen Elkarteko ordezkari izan zen 4 urtez.

50. Andoaingo ikastolaren sorrera

- **Erref:** AND-048/037
- **Iraupena:** 0:00:37. **Hasi:** 01:13:43. **Bukatu:** 01:14:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Herrian barrena sakabanaturik ziren gelak batu asmoz eraiki zen Andoaingo ikastola.

51. Bozka gehien lortu eta alkatetza galdu

- **Erref:** AND-048/038
- **Iraupena:** 0:03:47. **Hasi:** 01:14:20. **Bukatu:** 01:18:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

1979ko hauteskundetan EAJ izan zen garaile Andoainen, eta Erramun bera izan zen zerrendaburu, alderdi jeltzaleak alkatetzarako proposatua. Baina gainontzeko alderdi guztiek bat egin, eta alkatetza kendu zieten.

52. Herritarrak plenoetara deitu

- **Erref:** AND-048/039
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 01:18:07. **Bukatu:** 01:20:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

Andoaingo EAJk plenoetan proposatzen zituen proposamenen aurka ateratzen omen ziren sarri gainontzeko alderdietakoak. EAJkoek beren proposamenekin interesa zuten herritarrak deitzen zituzten plenoetara, gainontzeko alderdietako kideengan presioa sor zezaten.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-03-11

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com